

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö

1/

ASIA

Toimeentulotuesta annetun lain ja lastensuojelulain määräaikojen valvonta

ASIAN VIREILLETULO

Perustuslain 19 §:n 1 momentin mukaan jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Pykälän 3 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä. Julkisen vallan on myös tuettava perheen ja lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu. Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Perustuslain 6 §:n ilmaiseman yhdenvertaisuusperiaatteen mukaisesti ketään ei näiden oikeuksien saamisessa saa ilman hyväksyttävää syytä asettaa eri asemaan. Perustuslaissa taattujen oikeuksien on siten toteuduttava yhdenvertaisesti.

Oikeuskanslerille tehdyistä kanteluista ja tarkastustoiminnassani saamistani tiedoista ilmeni, että toimeentulotuesta annetussa laissa (1412/1997) ja lastensuojelulaissa (417/2007) säädettyjä määräaikoja ei pystytty kyseisiä lakeja toimeenpaneissa kunnissa yhdenvertaisesti noudattamaan. Saamieni tietojen perusteella ryhdyin omasta aloitteestani 15.11.2010 (OKV/17/50/2010) tutkimaan kuntien toimeentulotuen määräaikojen ja niitä koskevan valvonnan toteutumista sekä 31.1.2011 (OKV/10/50/2011) lastensuojelun määräaikojen toteutumista ja valvontaa.

SELVITYS

Toimeentulotuki ja lastensuojelu kuuluvat kuntien tehtävänä olevaan sosiaalihuoltoon. Sosiaalihuoltolain (710/1982) 3 §:n (1541/2009) 1 momentin mukaan sosiaalihuollon yleinen suunnittelu, ohjaus ja valvonta kuuluvat sosiaali- ja terveystieteiden ministeriölle. Kuntien sosiaalihuollon järjestämistä ohjaavat ja valvovat aluehallintovirastot. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto, Valvira ohjaa sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön alaisena aluehallintovirastoja niiden toimintaperiaatteiden, menettelytapojen ja ratkaisukäytäntöjen yhdenmukaistamiseksi sosiaalihuollon ohjauksessa ja valvonnassa. Lain 4 §:n mukaan sosiaalihuollon asiantuntijavirastona toimii Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, THL.

OIKEUSKANSLERINVIRASTO

Valvira antoi 30.8.2011 (toimeentulotuki) ja 31.10.2011 (lastensuojelu) pyytämäni selvitykset siitä, mihin toimenpiteisiin se oli yhdessä aluehallintovirastojen kanssa ryhtynyt toimeentulotuen ja lastensuojelun määräaikojen saamiseksi lain edellyttämälle tasolle. Selvityksissään Valvira ilmoitti, ettei sillä ole resursseja valvonnassa tarvittavien tietojen keräämiseen. Valviran mukaan sen ja aluehallintovirastojen tulisi saada tarvitsemansa tiedot ensisijaisesti sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnalliselta tilastoviranomaiselta THL:lta.

Sosiaali- ja terveysministeriö antoi siltä Valviran selvitysten johdosta pyytämäni lausunnon 15.5.2012 sekä lisälausunnon 21.12.2012. Lausunnoissaan ministeriö on katsonut, että on tarpeen ryhtyä valmistelemaan uutta valtakunnallista seurantajärjestelmää. Ministeriön arvion mukaan kyseisen järjestelmän luomiseen kuluu kuitenkin useita vuosia muun muassa siksi, että seurantajärjestelmän toteuttaminen edellyttää lainsäädännön täsmentämistä. Lainsäädäntömuutosten valmistelu on ministeriössä aloitettu. Ministeriö on ilmoittanut, että lastensuojelun ja toimeentulotuen määräaikojen seuranta varten luodaan ensin väliaikainen tiedonkeruu. Ministeriö on yhdessä Valviran ja THL:n kanssa tehnyt väliaikaista järjestelmää koskevan suunnitelman. Tavoitteena on, että järjestelmän mukaisen kyselyn pilotointi voitaisiin toimeentulotuen osalta tehdä vuoden 2013 keväällä ja lastensuojelun osalta saman vuoden syksyllä. Tiedonkeruun aloittamisesta on sovittu ministeriön ja THL:n välisessä tulossopimuksessa vuodelle 2013. Varsinainen tiedonkeruu alkaa viimeistään vuonna 2014.

RATKAISU

Perustuslain 108 §:n 1 momentin mukaan oikeuskanslerin tulee valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Tehtäväänsä hoitaessaan oikeuskansleri valvoo perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista.

Toimeentulotuki on viimesijainen taloudellinen tuki, jonka saaminen on jokaisen perusoikeus. Toimeentulotuen viimesijaisuudesta johtuen kyseisessä laissa säädettyjen määräaikojen toteutumisella on erittäin suuri merkitys tämän perusoikeuden turvaamisessa. Lastensuojelulaille pannaan täytäntöön perustuslaissa säädettyä julkisen vallan erityisvelvollisuutta lapsia koskevaan huolenpitoon sekä Suomea velvoittavia, lapsen asemaa ja oikeuksia koskevia kansainvälisiä sopimuksia. Lastensuojelulaissa viranomaisten toimenpiteille säädettyillä määräajoilla pyritään turvaamaan lasten ja perheiden oikeuksien varhainen ja yhdenvertainen toteutuminen.

Määräaikojen toteutumisen tehokas valvonta edellyttää, että niiden yksilö- ja tapauskohtaisesta toteutumisesta on käytettävissä luotettavaa, kattavaa ja valtakunnallisesti vertailukelpoista tietoa.

Sosiaalihuollon ohjauksen ja valvonnan toimivuudesta viime kädessä vastaava sosiaali- ja terveysministeriö on antamiensa lausuntojen mukaan ryhtynyt toimenpiteisiin toimeentulotuen ja lastensuojelun asiakkaiden oikeuksien yhdenvertaisen toteutumisen valvonnassa havaittujen puutteiden korjaamiseksi. Katson ne tässä vaiheessa riittäviksi eikä minulla ei ole oikeudellisia perusteita ryhtyä asiassa enempiin toimenpiteisiin. Jään kuitenkin seuraamaan sekä uuden että väliaikaisen tiedonkeruujärjestelmän kehittymistä ja toimintaa. Pyydän ministeriötä tämän mukaisesti selvittämään vuoden 2013 lopussa 21.12.2012 annetussa lausunnossa kuvattujen toimenpiteiden toteutumista.

Lähetän tämän päätökseni tiedoksi myös lastensuojelun valvonnasta lausuneelle Valtiontalouden tarkastusvirastolle (Tuloksellisuustarkastuskertomus, lastensuojelu, Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomukset 6/2012).

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Vanhempi oikeuskanslerinsihteeri

Outi Kauppila